

Valde Larinmaa:

Matka lapsuuteni maille muistojen Karhumäkeen

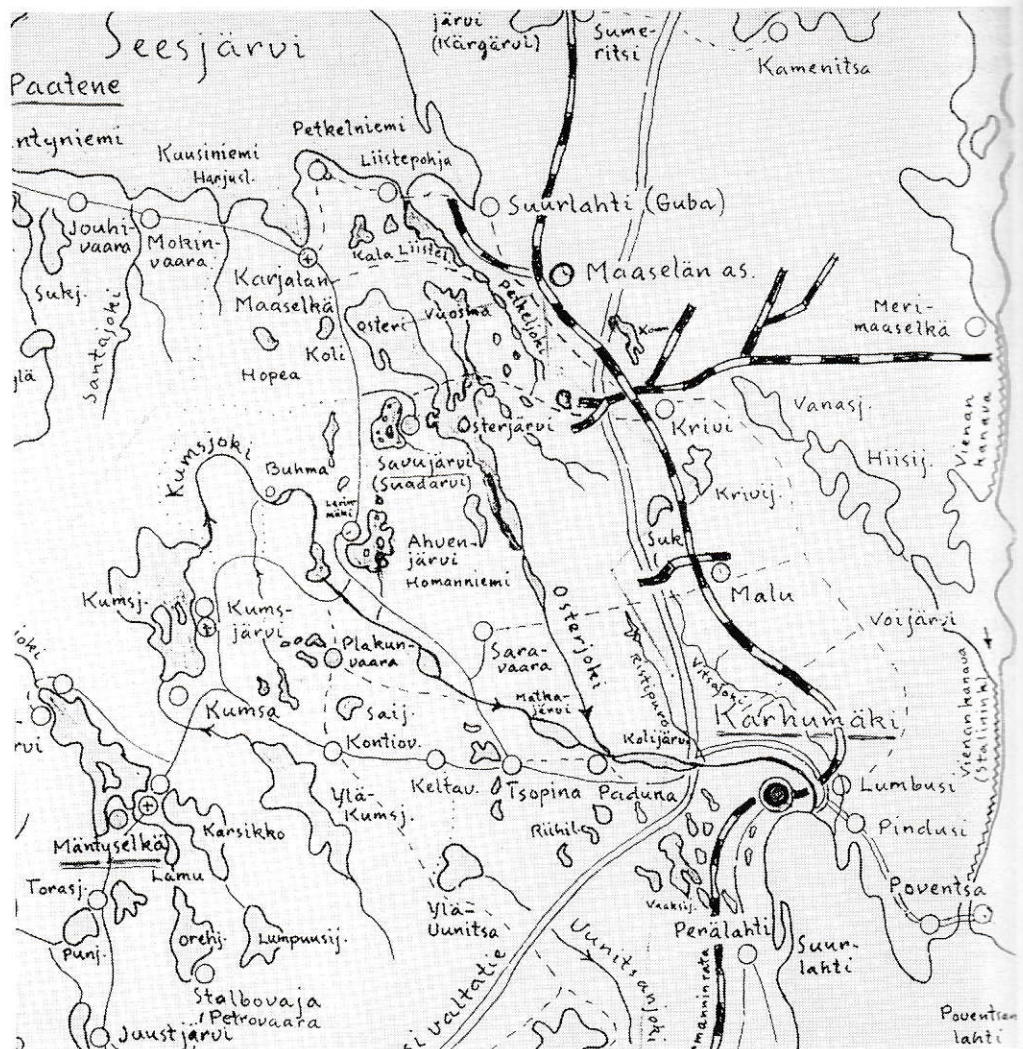
Matkaamme Karjalan tasavallan päätiestä sen pääkaupungista, Petroskoista kohti Karhumäkeä, Äänisen pohjoisinta pikkukaupunkia, mukaanamme rajanylityksen, Sortavalan, Suojärven, Vesikelyksen, Säämäjärven ja tietysti Petroskoin matkakokemukset ja muistot.

Uusi matkapäivämme on saamassa iloisen ilmeen. Aurinko paistaa täydellä terällään ja kultaa sinijärvet, sadat saaret, niemennäät, lehtolaaksot kuin korkeat vaarat ja pienemmät kummut, kaikki ne ja myös nuo unohtetut, surullisesti autioituneet Karjalan kyläkunnat ja niiden kesäkuukaiset kedot.

"Ah!" joku huokaa, viittoen vasemmalle, "katsokaa kuinka kaunista!". Toisen herkkä korva tavoittaa jostain käen kukunnan ja hänen sointuva naisäänensä laukeaa lauluun - Jo Karjalan kunnailla lehtii puu. Auto on hiljentänyt vauhtiaan ja pysähtynyt, sen ovi on auennut ja samoin kuljettajan ikkuna. Lehtevän kumpareen takaa kantautuu helkkyviä kukkuääniä. Niiden kuuleminen hetkessä hiljentää kaikki kuulijansa ja alkavan laulunkin se pian pidättää. Tuokion kuluttua myös kultakurkun kukunta katkeaa. Autossa on silti hiljaista. Sitten se nytkähtää liikkeelle, sen jyrinä ei kykene kokonaan katkaisemaan korviin painuneita kukahduksia, vaan ne jäivät soimaan sinne ja kuuluivat vielä senkin jälkeen, kun keskeytynyt laulu oli yhdessä tunnelatauksella ilmoille kahdesti kajautettu.

Keitä nämä laulajat ovat?

He ovat karjalaisten jälkeläisiä, nyt Suomen ja Ruotsin kansalaisia, mutta sydämeltään ja mieleltään perinjuurin karjalaisia ja keskenäänkin ovat lähes kaikki sukulaisia. Tarkemmin Jevsejevin, Makarovin ja Artemjevin jälkeläisiä, entisesti Mäntyselän pitäjistä, lähinnä Savujärven, Kumsjärven ja Juustjärven kylistä, nykyisestä Karhumäen piiristä eli rajoonasta.

Karttapirros Karhumäen-Seesjärven välisestä alueesta.

Vilkaisu auton peiliin sai ajatukseni muille urille ja huuleni hyräilemään. - Vuodet vierii armahani, elon ilta luoksein saa, talven lunta kulmillani, vuotten niihin painamaa. Niinpä, niin! Hopeata näen tässä monen muunkin hapsissa ja luntakin, joiden omistajat nyt tyytyväisinä ja onnellisina saavat matkata synnyinsijoilleen, joku heistä vasta ensimmäistä kertaa 50 vuoden takaisen lähtönsä jälkeen ja toinen jo syntynyt Suomessa tai Ruotsissa ensimmäistä matkaansa toteuttamassa. Mukaanamme iloksemme ja turvaksemme lähtenyt myös jälkipolvea, lapsiämme. Hekin haluavat tavata sukulaisiaan ja nähdä vanhempiensa lap-

sutensa kotimaisemia ja esivanhempiensa hautakumpuja, mikäli niitä enää löytyy. Jännitys kasvaa, huh! Sitä ei ole poistanut edes pieni "matkalääkityskään", ei ole.

Vedet Karjalan rikkaus

Ajoreittimme varrella on tuon tuosta välkkyviä järvenselkiä ja läikkyviä jokia. Vesirikkaudestaan kuulu Karjalan tasavalta on jo tähän ehdittäessä tarjonnut meille runsaasti kauneinta nähtäväänsä. Pieni tasavalta lieneekin runsasvetisin tai ainakin runsasjärvisin maailmassa, sillä järvien, lampien ja jokien pinta-ala ylittää ne 30 prosenttia koko alasta.

Epäilijän on oikeus saada tietää, että Aunuksen-Vienan alueella on kaksi Euroopan suurinta järveä, Laatokka ja Äänisjärvi. Pieniä eivät ole Säämä-, Sees-, Uiku-, Pää-, Tuoppa- ja Kuittijärvetkään ja tuhannet pienemmät järvet ja lammet, joista toinen mokoma pintaa kertyy.

Niinpä niin, mitähän tähän osaisi lisätä. No, ainakin sen, että mikäli osataan arvostaa vesirikkauksia ja ymmärretään ne pitää puhtaina, ei Karjalasta juomavesi ensimmäisenä loppu eikä kalakanta katkea.

"Stop, stop!" kuuluu takaa, "ei tätä tietä Kontupohjaan päästä."

Kontupohjasta leipää

Aiemmin täälläpäin matkanneet tietävät kertoa Kontupohjasta saatavan Karjalan parasta ruisleipää ja ihmekö tuo, kun tiedetään taikinajuuren tulleen paikkakunnalle kauan aikaa sitten Sungun kuuluilta markkinoilta ostetun taikinatiinin (busin) mukana.

Kuljettaja ei hätäänny. Hän tietää, ei ole ensikertalainen, siksi hän lasketteleekin menemään rennosti, kaikessa rauhassa ja kas, edessä jo onkin tienhaara ja oikealle Kontupohjaan osoittava tienviitta, tosin venäjänkielinen. Siitä suunnattiin leivän ostoon.

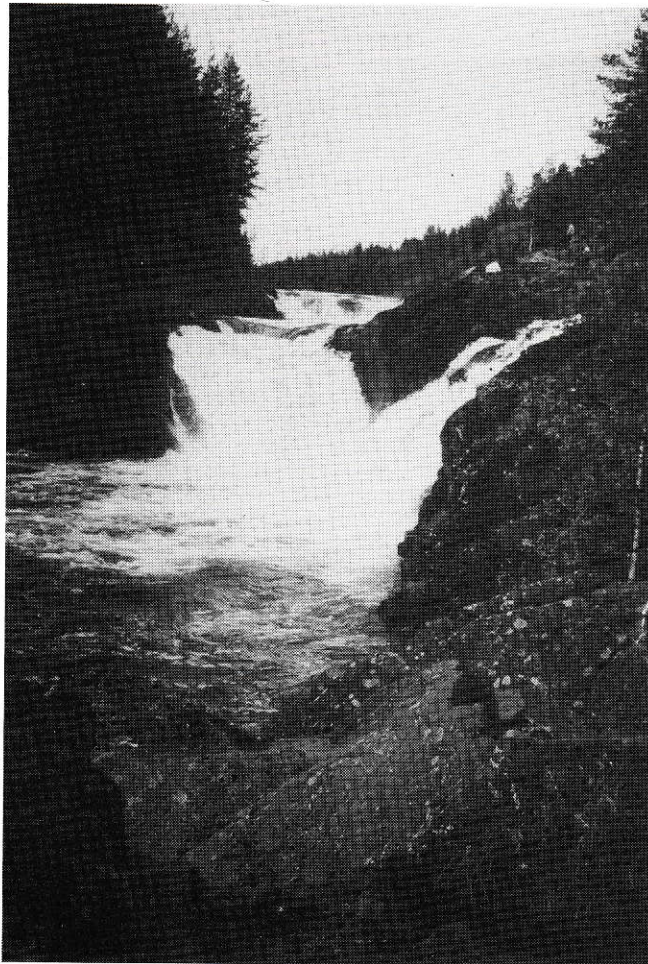
Kauppaa lähestyttäessä ihana leivän tuoksu tunkeutuu autoon ja herättää jokaisen ostoshalun. Leipätiskillä oli jonoja, mutta ne liikkuvat liukkaasti eteenpäin ja pian meilläkin oli kainalossa lämmin, täyteläisen tuoksuinen pitkä limppu, toisilla kaksi, joillakin jopa kolme. Yllätys, yllätys, se oli halpaa, vain 1 mk 30 p limppu. Tosi halpaa meidän rahassa ja elintasolla mitattuna, mutta ei heidän. On kuitenkin aiheellista todeta, että vain leipä on Venäjällä niitä harvoja tuotteita, joka ei ole hintansa vuoksi karannut tavallisen ostajan ja eläkeläisen ulottuvilta.

Osasimme Kivatsulle

Auto hyrähtää taas ja matka jatkuu. Onnistunut ostosmatka oli kannattava. Hyvää, uunituoretta herkkua kaikki söivät halukkaasti omien lisäkkeittensä kera. Pienen harhaanajon jälkeen pääsimme tolkun tielle.

Peninkulman verran ajettuamme tätä Karjalan pääväylää, eteemme tupsahti tien rakennuspätkä, jota hetken keinuttamme ilmestyy etsimämme tienviitta, jossa luki Kivatsu. Auto kääntyi sinne päin ilman kommentteja. Kaikki tiesimme olevamme matkalle näkemään ja kuulemaankin Karjalan kauneinta ja lumoavinta koskea, Kivatsua. Ison auton alla oli nyt kapeahko, mutta hyväkuntoinen, erinomainen puistotie,

Mahtavan kolmiportaisen kosken kuohuja katsellessa ja taustapuhua kuullessa unohdimme hetkeksi vähäiset huolestukset ja murheemme ja heitimmekin niistä osan kosken kuohuihin. Sinne myös jätimme palasen sydäntämme, sinne rannalle, kuohujen kastelemalle sammaleiselle kivelle. Sinne se jäi, synnyinmaahani, Karjalaan.

Kivatsu on komea luonnonnähtävyys.

Viisas päätös

Aikanaan myös itse Pietari Suuri arvosti kosken kuulemistä ja hänen tiedetään retkeilleen Kivatsulla useita kertoja hallituspaineineen helpotusta etsimässä, ja uskon hänen siinä myös onnistuneen. Pian hän ihastui paikkaan niin, että päätikin sen suojella muidenkin ihailtavaksi ja matkakohteeksi. Lakipäätös sisälsi myös luonnonsuojelualueen perustamisen kosken ympärille. Suuren tsaarinnan kauaskantoinen ja viisas päätös!

Alueesta on siitä saakka pidetty hyvää huolta myös neuvostovallan aikana ja silloin sitä on jopa laajennettukin ja päätetty tehdä siitä Karjalan tasavallan kansallispuisto. Nykyinenkin valta sitä vaalien vartioi ja puisto toimii samalla Petroskoin yliopiston tutkimus- ja kehittämiskohteena.

Ajamme Päljärven rannan suuntaista tietä järven itäpuolitse, vastarantaa vaahtopäisten aaltojen yli on silmän vaikea tavoittaa, kuitenkin se siellä heikosti siintele ja myös hämmöttävät entisen oman pitäjämme, Mäntyselän suurimman kylän, Pyhäniemen ja lähes tu-

hannen asukkaan mahtiaikojen kylärippeet.

Pyhäniemellä on mielenkiintoinen historiansa, siellä ovat viipyneet matkallaan pohjoiseen ainakin yhden talven verran 1400-luvulla Solobkoin luostarin perustajaisät Savvatti ja Sosima. Siellä on oleilleet myös lähes koko kesän 1700-luvun alussa mahtisaari Pietari Suuri Baskirykmentteineen kuria ja järjestystä pitämässä seudulle pyrkiville ulkopuolisille kuokkavieraille ja hän myös onnistui siinä.

Sinne, Pyhäniemeen on kerrottava päästävä historian siipien havinaa kuulemaan ja seutua näkemään.

Takaa joku ehdottaa: "Ensi kerralla menemme sinne!" Ehdotus hyväksyttiin keskusteltua.

Joku toinen tekee kysymyksen minulle. "Sanoitko tämän järven nimeksi Päljärvi?" "Sanoin, karjalaksi se on Päljärvi", vastasin siihen. "Mutta tässä sinun kartassasi tämän järven kohdalla lukee Pällä", jatkoi tarkka kysyjä. "Ei tämä ole kuitenkaan Pällä eikä Päläkään, vaan Päljärvi", vakuutin hänelle. Nyt täytyy vähintäänkin sanoa, että kyllä maailman kartat

ovat sekaisin, ja varsinkin Karjalan kartat, kun niitä ovat olleet sekoittamassa itse venäläiset ja heidän lisäksi suomalaiset, varsinkin jatkosodan aikana ja niillä tiedoilla olevia karttoja on yhä myynnissä, kun parempia ei ole.

Pällä nimi jäi äsken ratkaisematta. Pällä-muoto on kuitenkin enemmän Vianaan vetävä kuin Aunuksessa istuva. Tämä on kuitenkin Päljärvi ja vähän etelämpänä Munjärvelle mentäessä on pieni Päljärvi. Läheisten järvien nimet ovat hyvin samankaltaisia ja selkeyttäkseen näiden väliset sekaannukset on ilmeisesti jossain pöydässä isommalle järvelle annettu yksi I-kirjain nimeen lisää ja näin Päljärvestä on tullut Pällä ja sehän eroaa paremmin pelkästä Pälästä. Näin asia ainakin nyt on ratkaistu, mutta ei ehkä päiväjärjestykseen saatettu.

Ainahan hyvällä lapsella täytyy olla vähintäänkin kaksi nimeä. Tosin itse olen tyytynyt etunimessä puolikkaaseen, mutta kyllä niitä elämäni aikana on minullekin sysätty melkoinen rypäs: Vladimir, Volodja, Vova, Bladi, Motjo, Bruttu, Kuokku, (aamulla kova, illalla pehmeä), Valdemar, Valde, Valle, Vallesmanni ja Lari. Kaikki nämä aikamani olen omikseni tuntenut. Oli yksi unohtua, sota-aikana äidiltäni sain vielä Desantti-nimen, kun hänen ja paikallispäällikön mielestä liikuin liian paljon kyläalueen ulkopuolella, suomalaisten rintamyksikköjen seassa. Se oli silti kokemuksia lisäävää ja mukavaa aikaa ja mikä tärkeintä aina sai jotain syödäkseen teltoissa ja korsuissa tosin vastikkeeksi useinkin toivottiin laulua, mikä oli helppo toteuttaa, kun osasin joukon niitä, karjalaisia, mutta enemmän suomalaisia, aina Sibeliuksesta Isoon-Iitaan, viimemainittu olikin kenraali Laatikaisen lempilauluja. Lotat toivoivat usein Ruskeaa neitsyttä ja minä poika osasin senkin.

Lähestymme Karhumäkeä

Päljärven rannat olemme jättäneet taaksemme, ja nyt uusi tie halkoo täysin asumattomia alueita. "Stop, stop!" huutaa joku, ja auton vauhti hiljenee. Kohta jo renkaat kopsahtavatkin sillan kannelle. Allamme syvällä rotkossa matelee joki. Näky on vaikuttava, suorastaan huikaiseva. Tämä on uuden tien paras löytö, näkemisen arvoisen kohta.

Olemme varmaankin Kumsjoen kohdalla, mikään muu se ei voi olla. Tuo joki tuossa, tuolla syvällä on Kumsjoki, se on, se. Tämä joki on poikavuosinani minulle merkinnyt hyvin paljon. Kymmeniä yliuinteja, kymmeniä onkikiviltä lipeämisiä, kymmeniä onkikoukun juuttumistapauksia ja laskematon määrä onnistuneita ja epäonnistuneita ahvenien linkeamisia joen rannalle. Ja nyt se joki onkin tuossa, käden ulottuvilla.

Sisäinen ääneni käskää puhumaan; "Terve sinä kauan kaipaamani ja pitkään tapaamista odottamani jo unteni virraksi vuosien saatossa muuttunut jokeni! Terve vieläkin sinä, terve 50 vuoden jälkeen, terve! Olen nyt tässä yläpuolellasi vaikkakin hämmennyneenä, mutta silti onnellisena".

Suljin hetkeksi kosteat silmäni ja päätin olla katsomatta enää mitään ennen Karhumäkeä. Päätökseni oli turha, se ei pitänyt. Muurmannin tien liittymäratkaisu ylityksineen ja alityksineen herätti minut ja huomioni seuraamaan tarkasti, kuinka uusi tie on johdettu kaupunkiin.

Poikkeaaako se paljonkin entisestä, en huomannut sitä. Merkilli myös panin, ettei mahdollista mäenlakea oltu juurikaan leikattu, onneksi. Tie on vain suuren mäen alkupäästä linjatun suoremaksi, ja näin se leikkaa vanhaa mutkaista ikäänkuin uuden tien liittymäksi.

Kun linja-auton nokka alkaa painua mäen rinnettä melko jyrkästi alas, ei silti kaupunkia vielä näy, mutta lähemmäksi tultaessa, avautuu toistamiseen, mutta nyt uudesta kulumasta nähtynä mahtava Kumsjoen uomamaisema taustanaan Ääninen. Ja tämäkin on nähtävä hiljaa ajaen, nauttien. Maisema on säilynyt entisen kaltaisena ja voi siitä löytää ne piirteet, jotka taiteilija-professori Onni Oja jatkosodan aikana 1943 kankaalle onnistuneesti ikuisti.

Olemmekin jo alhaalla, uoman pohjalla, ajamme joen vartta kaarrellen, alitamme rautatiesillan niinkuin ennenkin ja olemme kaupungissa. Auto kääntyy heti ensimmäisestä mutkasta vasemmalle ja kohta pysähtyy suuren kivitalon eteen.

Siinä on majapaikkamme, hotelli Ääninen, Oneska.

Auton ympärille on kerääntynyt suuri vastaanottajajoukko. Sieltä huomaan ensimmäi-

senä ainoan elossa olevan täni. Siellä hän odottaa meitä punoittavin, kostein silmin. Kuljettaja ja opas yhä selvittelevät asioita ovella. Ulkona näen myös kolme serkkupoikaa, useita serkkutyttöjä ja tuntemattomat miehet lienevät heidän aviomiehiään ja nuorukaiset lapsiaan. Sieltä joukosta eroitetaan pari luokkakatoveriniakin.

Ulos päästyämme, koemme lämpimiä halauksia ja onnenkyyneleitä jälleennäkemisen riemusta. Näin olemme pitkästä ajasta päässeet yhteen, vaihtamaan ajatuksia ja purkamaan nykyisiä ja vuosien takaisia tunteja sekä vain olemaan yhdessä, laulamaan yhdessä, tanssimaan ja iloitsemaan yhdessä.

Vieraanvaraisuus yhteinen hyve

Nohtumattomia yhdessä-olomme hetkiä saimme kaikki kokea muutamana vierailumme päivänä. Jokainen niistä sisälsi kaksi tai kolme vierailua sukulaistemme luona, ja joka paikassa tarjonta oli runsasta, yllättävänkin runsasta.

Vieraanvaraisuus karjalaisille ja venäläisille on yhteinen hyve. En vain osaa äkkiä sanoa, kummalta ne sen itselleen omineet ovat. Venäjän-Karjalan runsaalla serkkujoukollamme on lähes jokaisella venäläinen tai inkeriläinen aviopuoliso ja kaikki he ovat vieraanvaraisia ja ystävällisiä ihmisiä unohtamatta ketään serkuistamme ja itse tomeraa tätiämme, josta vielä henkiä ylenmäärin karjalaisen emon lämpöä ja tarmoa.

Hänen vanhassa talossaan Poventsassa yhä mäkkii oma lammaskatras ja vuosittain kesästä joulun on ostoväikkäkin varttunut läävässä syötäväksi. Talonsa hän on sodan jälkeen pääasiassa itse rakentanut ja kuokkinut ympärillä olevan puolen hehtaarin palstansa peruna- ja kasvimaakseen. Omatekoinen kasvilava antaa perunan ja juurikkaiden lisäksi ruokapöytään kurkkua ja tomaattia.

Karhumäen sijainti

Kaupunki levittäytyy Kumsjoen suulle, kahden puolen jokea. Sen pohjoispuolella, josta maantie kaupunkiin laskeutuu, kohoavat korkealle vuoret ja soraharjanteet; yhdessä ne muodostavatkin luonnollisen suojamuurin kylmiä pohjatuulia vastaan. Eteläpuolella taas jäistä vapaa Ääninen - su-

lana lähes kolmenjäsenosa vuotta - huuhtelee hiekkarantajaan.

Kaupungin helmen, Kumsjoen raikkaat vedet virtaavat ylempänä vuolaasti rotkouomassaan, mutta niiden vauhti tuntuvasti hidastuu taisaisella kaupunkialueella monien polveilevien kaarosten vuoksi. Ennen monet puistoalueen valkoiset kävelysillat yhdistivät lähes solmuille meneviä jokikiemuroita ja ihmiset erehtyivätkin niiden välisiä niemetteitä luulemaan pikkusaariksi; puhuttiinkin puistosaarista.

Puistoalue oli ennen kaupungin sydän ja viihtyisin paikka kesällä. Voi, miten mieluusti katsoikaan pitkäkassaisten pioneerineitosten askeltamista kesäiltoina puistossa tai kurinalaisten, ryhdikkäitten, tiukkojen pussihousuisten varusmiesten ja merijalkaväen sotilaiden lähes ravimaista marssia puistosilloilla.

Suomalaiset emäntinä ja isäntinä 1941-44

Samassa puistossa myös suomalaiset lotat ja sotilaat parhaissa asuissaan lomailtoina asemasodan aikana viihtyivät ja monet heistä löysivät siellä oman elämäkumppaninsakin. Huvipuiston arvoa lisäsi kesällä 1943 ja 1944 käynyt Suomen tivoli ja monet muut tähtivierailut, Matti Jurvaa myöten. Yksinkertainen karuselli oli suosituin viihdyke ja sen istuimilla useimminkin näki sirosäärisiä lottia rentoutumassa ja tähyilemässä puihin nojaituvia ja heitä ihastelevia solttupoikia. Karhumäessä oli armeijan keskeinen kurssi- ja koulutuskeskus ja sen takia iottamäärä oli jatkuvasti suuri. Lisäksi naisten lukua paisutti lähes viidelläsadalla toimiva pesulajuna.

Vieläkin asema-alueella yksi pesulavaunuista seisoo odottamassa entisiä ahkeria pyykkäreitä. Vaikka Karhumäessä oli paljon lottia, heistä aniharva istahti lankkipukillemme, sillä harvalla oli nahkakenkiäkään, vaan lähes kaikilla näkyi olevan paperikangas-puukengät. Voi, mikä kopina syntyikään, kun lottajoukko lankkukatua kiirehti lomajunaan.

Verinen yhteenotto

Kaupunkia eivät joulukuussa 1941 kyenneet suojelemaan ympäröivät vuoret, ei korkeat harjut, eikä urhoollinen puna-

armeijakaan, pitkään piiritystä valmistaneiden, suomalaisjoukkojen, rynnistykseltä. Se antautui joulukuun 6. päivänä 1941.

Taistelun jäljet olivat kamottavat aikuisen katseltavaksi, saatikka sitten lapsen; ruumiita, hajalle ammuttuja taloja, töröttäviä savupiippuja, kaikkialla. Kaupungin yli viidestä kymmenestä tuhannesta ikkunarudusta tuskin yhtään oli jäänyt ehjäksi. Sananmukaisesti kaupunki, muutamaa kivitaloa ja puista asemarakennusta lukuunottamatta, oli kertaheitolla tuhoutunut. Ajatelkaa, siinä katosi joen kahden puolen, sille ominainen, - ja sopuisa kaupunkirakentamisen idylli. Täysihirsiset talot hetkessä paloi-ivat poroksi.

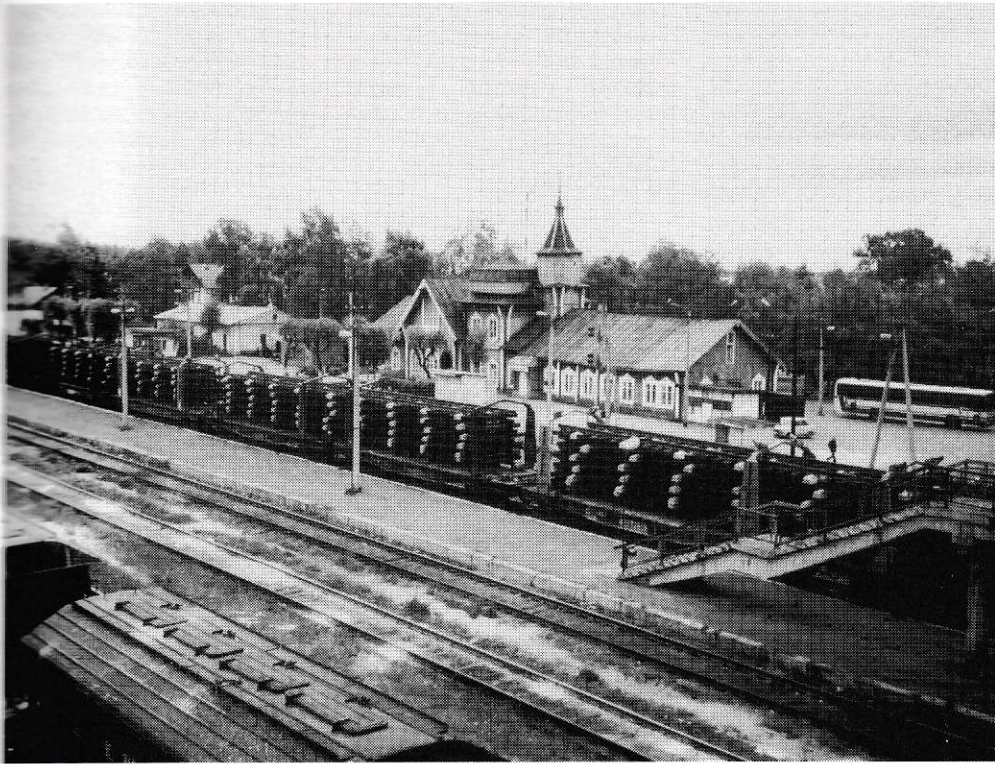
Historiaa

Alueen historia osaa kertoa, että seudun ensimmäinen tehdaslaitos sai raaka-aineensa puusta, nimittäin Saharovin saha, joka aloitti toimintansa 1794. Sen sijaintipaikka oli Padunassa, Kumsjoen ja Osterjoen yhtymäkohdassa, josta oli riittävästi koskivoimaa sahan ja myllyn tarpeisiin. Padunassa raamit sylkivät lautaa, lankkua ja parrua aina vuoteen 1929 saakka. Siinä välillä omistajakin ehti rymisten vaihtua. Saha toiminnan loputtua paikalle oli pystytetty vankila vartiotorneineen. Sodan jälkeen alueelle rakennettiin metsäkolhoosikylä, jossa edelleenkin metsätyöläiset perheineen omissa taloissaan asuvat.

Koskimaisema kylineen on viihtyisiä asuinpaikkana. Karhumäen kaupunki itse on suhteellisen nuori. Oikeudet se sai vasta 1938. Asukasluku on nykyään lähes 18.000, kaupunkilaiset ovat pääasiassa venäläisiä niin kuin olivat jo ennen sotaakin. Vähemmistöstä on ukrainalaisten, valkovenäläisten, karjalaisten, inkeriläisten ja suomalaistenkin jälkeläisiä.

Rautatie toi venäläiset

Rautatie valmistui v. 1915 ja se toi alueelle joukon uusia asukkaita, lähinnä venäläisiä. Se toi myös uuden ilmeen ja elämä vilkastui vuosien varrella monella tapaa. Rautatien myötä kaupungista neuvostovallan aikana kehittyi myös varuskunta- ja vankilakaupunki. Jälkimmäisen, vähemmän arvostetun kunnian se on vieläkin säilyttänyt. Asiakkaat vain ovat ehkä nuorempia ja eri syistä sinne syyttäjiä kuin Stalinin varhaisempina hallituskausina.

Karhumäen rautatieasema on niin moni-ilmeinen, ettei sitä heti paikalla rautatieasemaksi arvaakaan.

Moni-ilmeinen asemarakennus

Kaupungin nähtävyyksistä puhuttaessa etusijalle nousevat jokipuisto ja Ääninen hiekkarantoinen ja myös mahtava vuorijono ja soraharjanteet ja niiden välissä syvällä läikehtivä Kumsa. Näiden lisäksi joukkoon on mahduttettava puinen, sodassa säilynyt, vuonna 1920 rakennettu omaleimainen ja moni-ilmeinen asemarakennus. Se muistuttaa samalla kertaa kirkkoa, palatsia, huvilaa, linnaa, vankilaa, satamapaviljonkia, kylpylää, kasinoa, varuskunnan vartiorakennusta ja paloasemaa ja onkin vain rautatieasema.

Kertakäyttöpalatsi

Joen itäpuolella vähän matkaa sillasta kohoaa mahtava kivirakennus, ennen kaupungin ylpeys, nyt niin yksinäinen ja kokonaan hyljätty, vuonna 1930 rakennettu valtaapitävien hotellija hallintopalatsi. Se itse asiassa rakennettiin Stalinin yhden yön vierailua varten kesällä 1933, jolloin vihittiin käyttöön Äänisen-Vienanmeren kanava.

Silloin näet valmistui hänen omaa nimeään kantava kanava, joka vihittiin käyttöön juhlavasti, itsensä johtajan ollessa Poventsan kanavasillalla katkaisemassa punanauha, taastusti terävillä vähintään kolmesti teroitetuilla, valtakunnan parhailta saksilla.

En pääse millään lapsuuteni muistoista, sen vuoksi yhä tässä seison toriaukealla ja katselen tuota palatsimuumiota ja tavallaan suren sen menneisyyttä ja kadonnutta uljuutta.

Katselen yhä ja muistelen kuinka vähän ennen isäni soitaan lähtöä kesällä 1941 ajoimme yhdessä tuota kivettyä, kau-

niisti kaartuvaa palatsiyännettä pääovelle komealla orlovilaisella sukkajalkahevosella kuomulla varustetussa nelipyöräkieseissä istuen. Näitä ajoväliteitä oli metsäpiiritarkastajien virkamatkakäytössä. Varsinainen talli ja metsäkonttori sijaitsivat noin viiden kilometrin päässä tästä Lumpuissa.

Isäni viipyi silloin tavallista kauemmin, kai asiat niin vaativat, arvelin minä ja odotellesani siirsin hevosen sivummalle, koska oven eteen ilmestyi sotilasajoneuvokin, syötin hevoselle tuoretta heinää säkistä ja hyväilin sitä, kiiltäväkarvaisia lemmikkiäni, armoton hevosystävä ja -mies kun olin, ja tietysti juttelin sille Karjalan kielellä, jota hevonen tuntui ymmärtävän paremmin kuin metsäkonttorin jo valkopäinen, sivistynyt venäläinen ja leikkisä päällikkö-setä. Hän yhtä ainoaa karjalan kielistä sanontaa joka käänteessä minulle hoki: "Pois alda, a vet puu kuoaduu!" Tuon hän oli nuorempana karjalaisilta varmaan useinkin kuullut, joutuessaan metsäsavotoilla heidän keskuudessaan liikkumaan. Kova metsätyö varsinkin talvisin oli silloin karjalaisten pääasiallinen toimeentulonsa ja sitä se on yhä, myös naisten.

Lopulta suuren oven toinen puolikas avautui ja isäni tummansinisessä armeijan tyyllisessä asussaan ilmestyi portaille, siinä hän vielä pysähtyi ja kääntyi pitkäviiksisen, koppalakkisen vahtimestarin puoleen ja he vaihtoivat muutaman sanan ja kätelivät toisiaan hyvästiksi.

Sitten hän tuli ja nousi rat-
taille, minä nostin heinäsiikin kyytiin ja ojensin ohjasperät isälleni sekä kiipesin hänen vie-

BBK:n hallinto- ja hotellirakennus, ns. kertakäyttöpalatsi, herätti muistoja yli puolen vuosisadan takaa.

reen istumaan, ja niin me lähdimme odottamalleni kahden päivän unohtumattomalle matkalle Äänisen länsirantaa Sunkuun vievää tietä. Tie puikkelehti lehtomaisemissa lampien väleistä ja pikkujokien yli ja toisinaan se taas sukelsi Äänisen rannalle kuin näytille ja löysi samalla jonkun muutaman talon pikkukylän. Isäni oli alkumatkalla täysin mietteihiensä uponnut, ei ainutta sanaa löytynyt hänen huuliltaan, tosin ei hän normaalioloissakaan kovin puhelias ollut, mutta ei tuppi-suukaan niinkuin nyt.

Tämä hiljaisuus pani pikkupääni raksuttamaan ja pian ymmärsinkin, mistä se johtui ja lopullisen vastauksen tähän sainkin neljä päivää myöhemmin. Matkalla siitä ei puhuttu halaistua sanaa eikä meistä kumpikaan halunnut liiemmin siihen kajota, siksi vakavalta ja peloittavalta se silloin tuntui.

Hiljaisuus lopulla kuitenkin ratkesi eräällä pitkällä suoralla, silloin isäni näet nykäisi voimakkaasti ohjaksista ja herätti heti hevosen juoksemaan, jolloin myös pikkukulkuset heräsivät soimaan, näin hetkessä tunnelma alkoi nousta iloisemmaksi ja isänikin rupesi ensin hyräilemään ja pian laulamaan hänelle tuttua partisaanilaulua.

Isäni laulun ja rauhallisen menomme katkaisi pian eteemme asetettu sotilaiden tiesulku. Isältä kyseltiin matkan tarkoitusta ja vaadittiin nähtäväksi liikkumispassi. Lopulta meidät päästettiin jatkamaan matkaamme. Vielä vähän ajettuaamme vastaan tuli täysissä varusteissa marssivia sotilasryhmiä ja jäljessä monenlaisia sotilasarjoneuvoja ja kuormastoa. Matkamme tuosta hetkessä hidastui. Onneksemme pian ilmestyi näkyviimme sen päivän matkamme pää, pikku kylä, jossa myös yövyimme. Tämä kylä oli kauneimpia koskaan näkemäni ja sen fantastinen sijaintinsa hiekkarantaisessa niemessä jäi unohtumattomaksi.

Yöpymispaikassa meitä kes-tittiin kuin pappia kinkereillä, illalla saunan päälle saimme jopa keitinpiiraat, ja niitä myös sai syödä vatsan täyteen.

Tulomatkamme muissakin pysähtymiskohdissa ihmiset olivat isäni tuttuja, venäläisiä ja karjalaisia, lähinnä metsäalan ihmisiä, teknikoita ja metsänvartioita. Saikkapöydissä puheet aina ajautuivat sota-asioihin ja keskusteluissa ihmeteltiin Suomen armeijan nopeaa etenemistä kaikilla rintamahoikoilla.

Yhteinen ja lapsuuteni onnellisin hetki isäni kanssa päättyi yöllä Lumpuusiin, minä jo vähän ennen tallin eteen pysähtymistä nukahdin hänen syliinsä. Ihanasta matkastamme muodostui valitettavasti myös viimeisemme. Jo parin päivän päästä kaimasimme hänet Karhumäen asemalta lähtevään pitkään sotilasjunaan ja itkimme päämme kipeiksi asemapuistikon penkillä.

Isäni lähdöstä kolmen viikon päästä saimme häneltä ensimmäisen ja viimeisen kirjeen. Se oli kirjoitettu Leningradissa. Hänet oli määrätty kaupungin puolustusjoukkoihin. Kirjeen saapumishetkellä Savujärvelle hän todennäköisesti oli jo kaatunut piiritystaitelussa Puškinin liepeillä. Tapauksesta viestin saimme vasta savujärveläiseltä desantilta kesällä 1943. Asuimme silloin Plankunvaarassa.

Kaikkea edellä kertomaani muistellessa yhäkin seison tässä samalla paikalla rapistuneen palatsin edessä ja katselen tuota BBK:n unohtettua linnaa.

Missä lienevät nyt sieltä saadut ohjeet, määräykset ja opit? Missä ovat muut oppimestarit. Vain pronssiin valettu Kirov on jätetty vartiopaikalle seisomaan.

Lankkipoikien toive ei toteutunut

Kenties silloin olisi ollut ylpeä ja vähän nytkin, jos olisi saanut aseman puistossa kesällä 1943, Vako Oy:n lankkipukilla lankata marskin pitkävartiset ratsusaappaat ja kiillottaa ne helistimineen.

Ei, emme saaneet Marskia vieraaksemme silloin Makarovin Heikin kanssa ja asia luonnollisesti meitä kismitti. Olimme jo aamuvuorossa aloittaneet työmme, kun paikalle kiirehtivät luutnantti Pajarinen ja kaupanhoitaja Martikainen järjestelemään meidät pois. Syyksi luutnantti ilmoitti varoimet pommitusuhan vuoksi. Meillä oli taas omat käsitykset tulevasta "uhasta". Pikkulinnut olivat viserrelleet jonkun korkean vieraan tulosta kaupunkiin, koska sitä ja varsinkin aseman seutua oli pari päivää siistitty ja synnätty.

Meille vapaapäivästä muodostui odotettua antoisampi. Saimme ilmaisen aterian Vakon ravintolasta, limsapullon mieheen ja evästä loppupäiväksi ja täyden päiväpalkan.

Vaelsimme Kumsjoen vartta paljain jaloin onget olalla ylemmäksi korkeiden harjujen välikköön, siellä varjoisilla paikoilla ahven söi ahneesti ja pian meillä olikin keittokalat vitsassa. Palasimme kaloinemme takaisin lähemmäksi kaupunkia ja tapasimme ihanan hiesupohjaisen uimapaikan. Siinä kotvan sukeltelimme ja ryhdyimme keittämään kalasoppaamme kenttäpakkissa.

Keitosta tuli maukas ja lämmitävä pitkän uimisen jälkeen. Parempaa työpäivää elämäni varrelta en juuri muista, kiitos tästä kuuluu marskillemme.

Karhumäen piiri

Karhumäen piiri eli rajoona lienee Karjalan tasavallan suurimpia pinta-alaltaan vesistöineen. Rajoona perustettiin vuonna 1927, jolloin siihen yhdistettiin. Poventsan pikkukylä.

Karhumäen lenkkipojat kesällä 1944, vas. Heikki, sitten Niilo ja Mikko huuliharppua soittamassa. Valde lankkaa ja laulaa: "Eikä me olla veljeksiä..."

kaupunki, Danilovan lähes puh-
vasti venäläisten (joukossa run-
nasti vanhauskoisia), asuttama
suurin osa silloista koti-
maasta Mäntyselkää, hipaisi
muuten pisteen verran Suomen
rajaakin Kaitajärven lä-
hellä ja osia Sungun ja Tiutian
piiristä.

Myöhemmin 1955 siihen liitettiin Seesjärven piiri kokonaan. Paatenetta ja Selkiä myöskin ja sitä yhä laajennettiin 1959 laiko Äänisniemen piirillä. Karjalan tasavallan suurin sekä alueensa että varsinkin sotaa edeltäneiden kylien lukumäärään nähden, lähes 400 kylää. Yksin Sungussa erillisiä pikkukyläiä (3-5 taloa), oli peräti 140 ja Tuulvojan kylämäärä oli 118.

Paljon oli kyliä ennen Karjalassa, nyt vain rippeet on niistä jäljellä. Karhumäen piiristäkin suurin osa on hävitetty. Esimerkiksi sukuni asuma-alueen kylistä Savujärvi, Plakunvaara, Saravaara, Kontiovaara, Mokinvaara, Petelniemi, Liistopohja ja lukemattomat "huutorat" ovat kadonneet näkyvistä ja näkyvätkin ovat lähes siipirikkoja. Näistä sota hävitti vain Kontiovaaran, senkin venäläiset itse polttivat ja olisivat polttaneet kaikki muutkin kylät, jos olisivat ennättäneet. Näin surullisesti on kylille käynyt ja käymässä.

Äänisenniemen liittäminen myötä piiriin yhdistettiin samalla Karjalan matkailuvaltti, -aikutertainen Unescon siipien suojaan päässyt Kizin museosaari. Siitä koituva hyöty on Karhumäellä vähäinen, koska sen toiminta ohjataan yksinomaan Petroskoista käsin, jää siitä Karhumäellekin jotakin, alueen vartiointi ja myös kunnia.

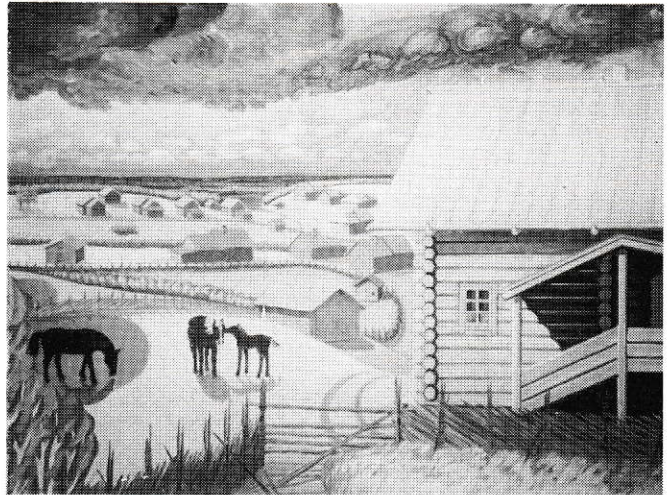
Karjalan avainsana matkailu

Matkailun avulla Karjala jaloilleen. Nyt olisi vain ensisijaisen tärkeätä ymmärtää, kuinka tuottavasta elinkeinosta tässä itse asiassa kyse onkaan. Ja sen jälkeen vain hanat auki yrittäjien markkinoille, suomalaisillekin.

Matkailukohteita Karhumäenkin ympäristöstä löytyy riittävästi: On Ääninen, Kizi, Kivatsu, Vienan kanava, jota pääsee Solokoin luostariin, on mahtava Seesjärvi, Paatene, Selki, monet taistelulentät ja vielä muutamat viimeisimmät elävät kylät, Äänistä pienemmissä, ainakin Karhumäen piirin, järvissä on vielä puhtaat vedet ja runsaasti kalaa, virkistyskalastusta ajatellen ja lopuksi itse pieni sankarikaupunki,

Karhumäki, jylhine maisemiin ja pienine erikoispiirteineen. Kaikki yhdessä luovat oikein tarjottuna riittävästi elämyksiä. Nimenomaan järvi- ja kanavamatkailulla on edessään mittamattoman hyvät tulleisuuden näkymät.

Päätteeksi, saanen antaa ystävällisen neuvon, kun matkustatte Karjalaan sukulaistenne tai tuttavienne luokse, rikkamaa alkää heille viekö, sitä heillä on omasta takaakin. Vieköä verkko tai kunnollinen heittouistin niin olettekin silloin itse omaksuneet ja näin heille tarjonneet Metvetkinin opettaman viisauden: "Kun annat ihmiselle kalan, niin ruokit hänet vain sinä päivänä, mutta kun opetat hänet kalastamaan, ruokit häntä koko hänen elämänsä ajan."

Valde Larinmaan öljymaalaukseen kotikylästä Plakunvaarasta. Oik. Grigorjevin talo, jossa sota-aikana toimi suomalainen kansakoulu. Kyläpäällikkönä oli Valden eno Simo Makarov, joka nyt lepää Virsbon hautausmaahan mullassa Ruotsissa.

Toiviovietki Savujärven kylään on päättymässä; autiota kylämaisemaa kattavat nyt kauniit kukkaskedot.

Autio Plakunvaara kesällä 1994. Kirjoittaja seisoo jo viidennen kotinsa raunioilla.